

як вищим правовим ідеалам. Прийняті на такій основі правові рішення підтримуються суспільством як справедливі, такі, що несуть благо для всіх, тому підлягають безумовному виконанню.

Таким чином, правовосвідомість виступає самостійним елементом механізму сімейно-правового регулювання, взаємодіючи з іншими складовими цього механізму.

1. Чефранова Е.А. Механизм семейно-правового регулирования имущественных отношений супругов : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Е.А. Чефранова ; Рос. акад. гос. службы при Президенте РФ. – М., 2007. – 54 с.

2. Абрамова А.А. Эффективность механизма правового регулирования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Абрамова Алина Александровна. – Красноярск, 2006. – 206 с.

3. Ямбушев Ф.Ш. Правовое сознание в механизме правового регулирования общественных отношений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ямбушев Фаиль Шамильевич. – Н. Новгород, 2002. – 205 с.

4. Хецуриани Д.Г. Значение моральных норм в советском гражданском праве / Д.Г. Хецуриани. – Тбилиси : Мецниереба, 1980. – 110 с.

Чмелюк А.О.

студентка Дніпропетровського ДУВС

наук. кер. – к.ю.н. **Мудрецька Г.В.**

викл. каф. цивільно-правових дисциплін

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СУДОВИХ ВИТРАТ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Доступ до правосуддя як один з основоположних принципів, покладений в основу функціонування системи захисту прав і свобод людини, закріплено в Конституції України [1], статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2] та Конвенції про міжнародний доступ до правосуддя [3]. До змісту цього принципу віднесено: обов'язок судів розглядати справи компетентної юрисдикції з метою захисту порушених прав, свобод та інтересів особи; поінформованість особи про організацію і порядок діяльності судів, а головне – судові витрати, що несе особа, не повинні бути перешкодою для судового захисту її прав та свобод.

Гарантією реалізації права на судовий захист в аспекті доступу до правосуддя є встановлення законом помірною судового збору для осіб, які звертаються до суду.

Відповідно до положень ст. 2 Закону України «Про судовий збір» [4], що набрав чинності 1 листопада 2011 р., платниками судового збору є: громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи-підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рі-

шення. Судовий збір справляється на всій території України за подання позовних заяв і скарг до суду. Також сплату судового збору передбачено ст. 87 Кодексу адміністративного судочинства [5], ст. 79 Цивільного процесуального кодексу [6], ст. 45 Господарського процесуального кодексу [7].

Відповідно до ст. 6 Податкового кодексу України [8] під «збором» законодавець розуміє «обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, зокрема внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значущих дій».

Кошти за сплату судового збору зараховуються до спеціального фонду державного бюджету та спрямовуються на забезпечення здійснення правосуддя, зміцнення матеріально-технічної бази судів, включаючи створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційної системи, веб-порталу судової влади, комп'ютерних локальних мереж, сучасних систем фіксування судового процесу, придбання та обслуговування комп'ютерної і копіювально-розмножувальної техніки, упровадження електронного цифрового підпису (частини 1, 2 ст. 9 Закону України «Про судовий збір») [4]. Завдяки сплаті судового збору відбувається перерозподіл бюджетних коштів на користь органів судової влади, які нині недостатньо фінансуються з державного бюджету та потребують збільшення фінансового забезпечення [9].

Питання запровадження дієвого механізму забезпечення реалізації принципу рівності усіх платників податків та зборів перед законом та принципу соціальної справедливості неодноразово обговорювалося науковцями, із урахуванням пропозицій представників підприємств, установ та організацій тощо [10].

Ще на стадії розробки законопроекту про судовий збір сумніви викликали положення щодо переліку категорій пільговиків, яких пропонувалося звільнити від сплати судового збору. Верховний Суд зазначав, що запропонований перелік є неповним, оскільки до нього включено лише окремі категорії соціально незахищених осіб (жертви політичних репресій, інваліди Великої Вітчизняної війни, інваліди I, II групи, чорнобильці 1, 2 категорії). У пункті 6 ч. 1 ст. 4 Податкового кодексу закріплено принцип соціальної справедливості, відповідно до якого податки та збори встановлюються відповідно до платоспроможності платників податків. Закони України, які регулюють питання соціального захисту населення з метою дотримання конституційних гарантій права громадян на належний соціальний захист, передбачають ширший перелік соціально незахищених пільгових категорій громадян: непрацездатні особи (самотні громадяни похилого віку, діти війни, ветерани праці тощо), незахищені верстви населення (малозабезпечені, багатодітні сім'ї, вихованці будинків-інтернатів тощо). З огляду на розмір пенсій, державної соціальної допомоги, іншого грошового забезпечення ці особи не завжди будуть спроможні сплатити судовий збір, особливо за подання до суду апеляційних чи касаційних скарг, що унеможливить їх звернення до суду, чим буде порушено право цих осіб на судовий захист, гарантоване ст. 55 Конституції [11].

Згодом питання щодо правової природи судового збору дещо втратили свою актуальність, при цьому періодично виникають підстави для перегляду ставок судового збору та впорядкування переліку категорій пільговиків з його сплати.

Слід зазначити, що питання розмірів судового збору є не повністю врегульованим не лише в Україні, а й у деяких європейських країнах. Наприклад, за подання скарг у цивільних справах у британські суди тепер доведеться платити більше у зв'язку зі зміною суми судових витрат. На думку влади, це додатково принесе 120 млн. фунтів стерлінгів, необхідних для потреб судової системи, і не вплине на розгляд більшості скарг, що вже перебувають на розгляді [12].

Проте у судовій практиці трапляються випадки, коли згадані суб'єкти зловживають правом на судовий захист. Зокрема, це стосується ситуацій, коли ці суб'єкти регулярно заявляють позовні вимоги із ціною позову, що перевищує стократний розмір мінімальної заробітної плати. Потрібно зазначити, що з метою дотримання принципів соціальної справедливості вбачається доцільним обмежити застосування пільг для зазначених категорій осіб під час подання позову, тобто встановити для пільгових категорій людей межі з поданням заяв, щоб не перевищувало певну кількість. Тому це питання потребує врегулювання на законодавчому рівні, щоб у майбутньому не викликало суперечностей.

Отже, враховуючи зазначене, можна стверджувати, що у Законі України «Про судовий збір» положення щодо розміру сплати судового збору при зверненні до суду не сприяє доступності правосуддя в цивільному процесі, а навпаки – стає однією з перешкод до реалізації цього принципу. Це пояснюється тим, що недосконале правове регулювання призводить до неоднозначного розуміння дефініцій закону, дає можливості вчиняти правопорушення і не нести відповідальності, а тих, чиї права були незаконно порушені, позбавляє можливості ефективного захисту.

1. Конституція України : від 28 червня 1996 р. № 254к/96–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

3. Конвенция о международном доступе к правосудию от 25 октября 1980 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://translate.google.com/translate?hl=ru&langpair=en%7Cru&u>.

4. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.

5. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446.

6. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV // Голос України. – 2004. – № 89.

7. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

8. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

9. Комітет з питань верховенства права та правосуддя не підтримує проект закону про внесення зміни до ст. 5 Закону «Про судовий збір» (щодо звільнення від сплати судового збору Державної екологічної інспекції) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/80631.html>.

10. Радишевська О.Р. Особливості справляння судового збору в Україні: колізійні аспекти вітчизняного законодавства / О.Р. Радишевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://applaw.knu.ua/index.php/holovna/osoblyvostispravlyannya-sudovoho-zboru-v-ukrayini-koliziyni-aspekty>.

11. Зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про судовий збір» (реєстр. № 7530 від 30.12.2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0e52f68d76c2256c08003>.

12. Лондон может потерять статус мирового центра по разрешению правовых споров [Електронний ресурс] : http://zib.com.ua/ru/115063-britanskoe_pravosudie_podorozhaet.html.

Южека Р.С.

студентка Дніпропетровського ДУВС

наук. кер. – к.ю.н., доц. **Свистун Л.Я.**

доц. каф. цивільно-правових дисциплін

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО РОЗБІЖНОСТЕЙ ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Поняття цивільно-правової відповідальності є багатостороннім і складним правовим явищем, а тому спричиняє розбіжність думок науковців у світлі цивільного законодавства України щодо своєї сутності, що й актуалізує тему.

Проблемним питанням цивільно-правової відповідальності присвячено багато наукових праць, автори яких тією чи іншою мірою торкалися в своїх роботах проблемних питань цивільно-правової відповідальності. Слід зазначити спеціальні дослідження даної проблеми, зокрема роботи багатьох науковців, а саме: Б.С. Антимонова, Б.Т. Базилева, Н.С. Братусь, П.А. Варула, В.П. Грибанова, І.С. Канзафарової, М.О. Стефанчука, В.А. Тархова та інших, але, незважаючи на значну кількість наукових праць, питання щодо розбіжностей поняття цивільно-правової відповідальності залишається відкритим в світлі цивільного законодавства України, а тому потребує подальшого дослідження.

Метою нашої роботи є комплексний теоретико-правовий аналіз щодо розуміння сутності поняття цивільно-правової відповідальності за дослідженнями науковців у світлі цивільного законодавства України.

Поняття цивільно-правової відповідальності є достатньо розбіжним у цивільному праві України. Так, на думку В.П. Грибанова, цивільно-правова відповідальність характеризується заходами майнового впливу на певних суб'єктів цивільно-правових відносин. Автор наголошує, що цивільно-правова відповідальність є однією з форм державного примусу, пов'язана з застосуванням санкцій майнового характеру, спрямованих на відновлення поруше-